

Gurba, Jan

Wkład Ihora Gerety w badania nad epoką kamienia Podola Zachodniego (pięć lat po śmierci Uczonego)

Archeologia Polski Środkowowschodniej 10, 351-352

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jan Gurba

Wkład Ihora Gerety w badania nad epoką kamienia Podola Zachodniego (pięć lat po śmierci Uczonego)

Ihor Gereta (1938-2002), kierownik Działu w Muzeum Krajoznawczym w Tarnopolu, wybitny działacz społeczny – od 1990 r. kierownik Instytutu Odrodzenia Narodowego przy Radzie Ruchu Narodowego Tarnopolszczyzny – był uznanym badaczem kultury czerniachowskiej na Podolu Zachodnim¹.

Jako pracownik muzeum okręgowego prowadził w obwodzie tarnopolskim inwentaryzację zabytków oraz badania ratownicze i systematyczne nie tylko na stanowiskach z pierwszej połowy I tysiąclecia po narodzeniu Chrystusa, ale także z innych epok i okresów. Informacje z prac w latach 1964-1971 publikował w zwięzłych sprawozdaniach, które wykorzystał w trzutomowej pracy zbiorowej *Zabytki archeologiczne Podkarpacia i Wołynia...* wydanej pod redakcją O. P. Czernysza w latach 1981-1982². Zwróćmy uwagę, że jako jedyny spośród szesnastu współautorów uczestniczył we wszystkich tomach wydawnictwa.

¹ И. П. Герета, *Новые могильники черняховской культуры Западной Подолии и Вельбарская культура*. W: *Kultura wielbarska w młodszym okresie rzymskim (materiały z konferencji)*. Tom 2, red. J. Gurba, A. Kokowski. Lublin 1989, s. 283-297; И. Герета, *Нови відкриття у Чернелеві-Руському. (До питання про так звані князівські поховання)*. W: *Europa barbarica. Świerć wieku archeologii w Masłomęczu*. Lublin 2005, s. 117-127; A. Kokowski, *Zmarł Ihor Gereta*. *Wiadomości Uniwersyteckie [UMCS]*, R. 12: 2002, nr 6, s. 3; A. Kokowski, *Rzecz o przyjaźni czyli ćwierć wieku z archeologią w Masłomęczu (tylko dla dorosłych)*. Lublin 2004, s. 133.

² О. П. Черниш (ред.), *Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині кам'яного віку*. Київ 1981, *passim*; *Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині доби бронзи та раннього заліза*. Київ 1982, *passim*; *Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині ранньослов'янського і давньоруського періодів*. Київ 1982, *passim*.

Wydaje się, że pozytywne będzie przypomnienie tu stanowisk z epoki kamienia³ w odkryciu i badaniach których I. Gereta brał osobisty udział i które, z zestawieniem literatury do każdego stanowiska, zostały przez Niego zebrane w pierwszym tomie wspomnianej pracy.

Po wstępnych doniesieniach I. Gerety o odkryciach stanowisk dolno- i środkowopaleolitycznej kultury mołodowskiej w miejscowościach Proniatyn (dawniej Wielki Hłyboczek)⁴, Małaszywce I i II, rej. tarnopolski oraz Stary Wiszniowiec I, rej. zbarski, zostały one ujęte w zbiorczych opracowaniach O. P. Czernysza i W. P. Sawczy⁵.

M. J. Widejko w *Encyklopedii trypolskiej cywilizacji* wymienia I. Geretę wśród badaczy tej kultury⁶, rejestrując Jego prace na od dawna znanych stanowiskach w Koszyłowcach, rej. zaleszczycki i Białym Potoku, rej. czortkowski oraz samodzielnie lub z Jego udziałem odkrycia osad w miejscowościach Zbruczańskie (dawniej Nowosiłka), rej. borszczowski, Weleśniów I i II, rej. monasterzyski oraz Kołodróbka i Worwolin-

³ Eneolit – jak to ma miejsce w pierwszym tomie wspomnianego wydawnictwa (s. 147-267) – włączyliśmy do epoki kamienia jako młodszy etap neolitu (por. J. K. Kozłowski, *Periodyzacja pradziejów*. W: *Prehistoria*. Kraków 1999, s. 29-30. *Encyklopedia Historyczna Świata*. Tom 1), choć w archeologii ukraińskiej coraz częściej wydziela się odrębną epokę miedzi (por. *Первобытна археология*, red. С. С. Березанская и другой. Киев 1985, s. 187-352. *Археология Украинской ССР*. Том первый).

⁴ Пор. О. С. Ситник, *Мустьєрська стоянка Пронятин поблизу Тернополя*. *Археология* 50: 1985, s. 36.

⁵ А. П. Черныш, *Палеолит и мезолит Приднестровья*. Москва 1973; В. П. Савич, *Пізньопалеолітичне населення Південно-західної Волині*. Київ 1975.

⁶ М. Ю. Відейко, *Тернопільський обласний краєзнавчий музей*. W: *Енциклопедія трипільської цивілізації*. Том 2, ред. М. Відейко и другой. Київ 2004, s. 518.

ce I, rej. zaleszczycki⁷. Wcześniej większość tych stanowisk przypomniał M. P. Sochański⁸.

Najczęściej upowszechnione są badane, z Jego udziałem, groby kultury amfor kulistych z miejscowości Towstolug (dawniej Zastynka), rej. tarnopolski, Łoszniew i Dowge, rej. trembowelski i Worwolinca, rej. zaleszczycki. Zestawił je I. K. Swiesznikow w swych opracowaniach poświęconych tej kulturze⁹. W 1996 r. J. Malejew przypomniał w *Baltic-Pontic Studies* groby z Łoszniewa, Dowgego i Worwolinców¹⁰ – wszystkie uwzględniła i szeroko wykorzystała M. Szmyt w (wydanej w tej samej serii) monografii kultury amfor kulistych w Europie Wschodniej¹¹.

Ostatnio, w 2007 r., M. Bandriwskyj przypomniał i opublikował znalezisko grobu tej kultury z badań I. Gerety w miejscowości Łuczka, rej. tarnopolski, w 1996 r.¹².

Przytoczone przykłady świadczą, że I. Gereta, specjalizujący się w zagadnieniach kultury czerniachowskiej, pozostawił po sobie znaczny dorobek badawczy, związany również z okresami dalekimi od Jego zasadniczych zainteresowań, a Jego najmniejsze nawet publikacje stale są cytowane i nadal służą rozwojowi naszej nauki.

Pozostawił też po sobie dobrą pamięć u lubelskich przyjaciół.

Doc. dr Jan Gurba
Instytut Archeologii UMCS w Lublinie
Pl. M. Curie-Skłodowskiej 4
20-031 Lublin

⁷ М. Ю. Відейко и другой, *Археологічні пам'ятки трипільської культури на території України. Реєстр*. W: Енциклопедія трипільської цивілізації. Том 2, ред. М. Відейко и другой. Київ 2004, s. 649-654.

⁸ М. П. Сохацкий, *З історії археологічних досліджень трипільської культури в Тернопільській області*. Археологія 2006: 2, s. 8.

⁹ Рог. И. К. Свешников, *Культура шаровидных амфор*. Москва 1983. Археология СССР. Свод археологических источников. В 1-27; И. К. Свешников, *Культура шаровидных амфор*. W: Первобытная археология, ред. С. С. Березанская и другой. Киев 1985, s. 280-291. Археология Украинской СССР. Том первый.

¹⁰ Y. M. Maleyev, *Selected Graves of Globular Amphora culture from Volhynia and Podolia*. W: Eastern Exodus of the Globular Amphora People: 2950-2350 BC, ed. A. Koško. Poznań 1996, s. 53-61. *Baltic-Pontic Studies* 4.

¹¹ M. Szmyt, *Between West and East. People of the Globular Amphora culture in Eastern Europe: 2950-2350 BC*. Poznań 1999. *Baltic-Pontic Studies* 8.

¹² М. Бандрівський, *Поховання пізньонеолітичного часу в селі Лучка на Тернопільщині та проблема відносної й абсолютної хронології мегалітичних гробниць Поділля*. (З розкопок Ігора Герети 1996 року). Записки Наукового Товариства імені Шевченка 253: 2007, s. 226-243.